

Svet žuželk – razstava, ki je predstavila najštevilčnejšo živalsko skupino

Besedilo in foto: Stanislav Gomboc

Od 18. julija do 27. oktobra 2017 je v Domžalah potekala velika razstava žuželk, v okviru katere smo predstavili vse žuželčje skupine v več tematskih sklopih. Razstava je bila odprta približno tri mesece in pol in v tem času jo je obiskalo okrog 1.500 obiskovalcev, predvsem naših najmlajših, sledili so upokojniki in starši. Največ obiska je bilo v času poletnih počitnic, z začetkom šole in mnogih obveznosti staršev in otrok pa je obisk močno upadel, zato smo razstavo zaprli prej, kot smo predhodno načrtovali. Za ogled razstave je povprečen obiskovalec potreboval dobro uro sprehoda, bolj znanja željni pa so v razstavnih prostorih preživeli več kot dve uri. Velika večina obiskovalcev je bila nad vidnim navdušena.

Vsebinsko je razstava pokrivala več področij iz sveta žuželk, ki smo jih obiskovalcem približali s preparati pravih žuželk. Razstavljenih je bilo okrog 50.000 osebkov. S tega vidika je bila tako razstava med največjimi v Srednji Evropi. Poudarek je bil na človeku najbližjih skupinah žuželk, ki so zanimive tako po oblikah kot po barvah. Skupno je bilo razstavljenih okrog 3.100 vrst metuljev, 1.100 vrst hroščev, 200 vrst kobilic ter predstavniki vseh ostalih redov žuželk, skupno približno 5.000 vrst, kar je četrtnina vseh pri nas zastopanih vrst. Po zadnji, za razstavo pripravljene oceni pri nas živi okrog 20.000 vrst žuželk, od katerih jih do vrst poznamo okrog 15.000. Danes področje favnistike žuželk v glavnem pokrivajo navdušenci, ki večino dela opravijo z dobro voljo in po lastnih zmožnostih, zato je dela na tem področju še veliko.

Razstava, pri zasnovi katere so sodelovali slovenski in tuji entomologi, zaposleni in študenti Pedagoške fakultete v Ljubljani, je bila postavljena v več prostorih. V prvem, največjem prostoru smo predstavili zanimivosti iz sveta žuželk. Pestrost žuželk v naravnih okoljih so predstavljale diorame s ponazoritvijo pristnih življenjskih prostorov: visokogorja, travnika in gozda. Diorame so vsebovale značilna okolja, vegetacijo in pripadajoče vrste

Stavba na Ljubljanski cesti v Domžalah, v kateri smo pripravili razstavo Svet žuželk.

Panji s prikazom pestrosti naših vrst žuželk – metulji.

metuljev, v manjši meri hroščev, vključujoč nekatere zanimive plenilce teh vrst. Diorame smo si za čas razstave izposodili od Koroškega deželne muzeja v Celovcu (»Landesmuseum für Kärnten«). Njihov namen je bil prikaz neokrnjenih življenjskih prostorov s tipičnimi predstavniki vrst v naravnem okolju. Zaradi avtentičnosti so diorame pozele veliko občudovanja, tudi med najmlajšimi obiskovalci. V istem prostoru so bile na ogled še razne zanimivosti v povezavi z žuželkami, kot so pojoči metulji, pri katerih smo prikazali tudi, kako ustvarijo zvok; in metulji, ki smo jih gojili v svilogojstvu, med katerimi je naš najbolj znan predstavnik jamamaj, ki je zaradi gojenja pobegnil v naravo in je danes razširjen na območju

Balkana in Srednje Evrope. Predstavljene so bile šiške, ki jih rastline ustvarijo zaradi izločkov žuželk; tujerodne vrste, ki so se v zadnjih letih ustalile v Sloveniji, med drugim tudi obiskovalcem poznane vrste, kot so pušpanova večča, palmov vrtač, harlekinska polonica in druge. Tukaj smo predstavili tudi žive žuželke, ki so jih obiskovalci lahko potipali, se z njimi fotografirali in spoznali, da vse niso nevarne. Otroški kotiček, ki je bil namenjen najmlajšim, je bil dobro obiskan. Otroci so z risanjem, barvanjem, dopolnjevanjem in reševanjem igrice spoznavali žuželke na njim prijazen način. Predstavili smo še vse vrste metuljev in hroščev s seznama Natura 2000. V prostoru smo prikazali tudi razvojne kroge žuželk s popolno in

Pregled sistematike žuželk z vsemi 24 redovi in izvorom žuželk.

nepopolno preobrazbo, gosenice v različnih razvojnih oblikah, raznolikost bub žuželk in druge zanimivosti, kot so strupene vrste metuljev, metulji, ki po obliki oponašajo strupene žuželke, metulji z najkrajšim življenjem odraslih osebkov, metulji, ki se hranijo s pelodom in nimajo sesala, nekateri pogosti škodljivci, dihanje žuželk in podobne vsebine.

V manjši dvorani smo predstavili izjemno natančno izdelane risbe žuželk akademskega slikarja Žareta Vrezca. Predstavili smo tudi tipične habitate z značilnimi žuželkami, ki smo jih prikazali s fotografijami habitatov in preparati za njih značilnih vrst žuželk. Predstavljenih habitatov je bilo veliko, vse od jamskega sveta do visokogorja in kmetijskih zemljišč. Pregled razlik med spoloma je prikazoval morfološke razlike znotraj iste živalske vrste, od brezkrilih samic metuljev do »rogatih« samčkov pri hroščih. V manjšem prostoru smo prikazali žuželke naših stanovanj, od hišne muhe in moljev do ščurkov in prašnih uši. Ta prostor smo popestrili še s prikazom največjih žuželk v svetovnem merilu, med katerimi prednjačijo paličnjaki (največji na svetu z iztegnjenimi nogami meri 63 cm). Sledili so največji metulji, hrošči in največje žuželke z našega območja. Prikazali smo tudi slovenske endemite, med katerimi sta bila tudi hitlerjev brezokec (*Anophthalmus hitleri*) in maskota domžalske občine – »domžalski hrošček Simon« *Ceuthmonocharis robici*. Na daljšem hodniku smo prikazali izvor žuželk z vsemi sorodnimi skupinami čle-

nonožcev, kot so trilobiti, praskrkluparji, pipalkarji, strige, raki in notranječeljustniki, med katere sedaj spadajo skakači, dvorepke in proturi, ki smo jih nekoč šteli med pražuželke. Žuželke izvirajo iz poddebla rakov, zato smo podrobneje prikazali tudi te. V nadaljevanju smo z materialom in opisi bogato prikazali vseh 24 redov žuželk, in sicer s statistiko vrst po skupinah na svetu, v Evropi in pri nas. Hodnik je bil poln tudi makro posnetkov žuželk z opisi predstavljenih vrst. Avtor fotografij je bil mag. Janez Glavač iz Kamnika.

Zadnje veliko dvorano smo namenili prikazu pestrosti in raznolikosti žuželk s tisoči preparatov žuželk v zbirkah. Za občudovanje fascinantnosti barv smo razstavili nekaj tropskih metuljev, v glavnem pa je bil poudarek na naših vrstah. Velike pozornosti obiskovalcev so bili deležni plenilci žuželk, prikazali pa smo tudi nočno opazovanje žuželk s piramidastim šotorom in nočnimi metulji.

Tako kot številčnost velikih sesalcev tudi številčnost žuželk v svetovnem merilu hitro upada. Zaradi globalnih družbenih sprememb, oddaljevanja človeka od narave in obenem vse večjega vpliva našega bivanja na naravo so v vse večjem obsegu na pohodu tudi klimatske spremembe. Dokler ti vplivi nimajo neposrednega učinka na naše bivanje oziroma jih ne občutimo neposredno, se teh posledic premalo zavedamo. Tudi izginjanje žuželk, ki so majhna bitja, v naravi težko opazimo.

Še strokovnjaki, ki se z njimi ukvarjamo, to opazimo šele postopoma skozi leta. Zaskrbljujoče je, da so ti procesi vse hitrejši in vedno bolj drastični, saj jih lahko zaznamo že za časa človeškega življenja. Družbene spremembe se doslej s takim tempom niso odvijale. Približno 40 let nazaj se je začel pohod avtomobilov, traktorjev na njivah, mineralnih gnojil, pesticidov, javne razsvetljave. Začela se je doba informatizacije, nadaljevala se je globalizacija in s tem nenadzorovan vnos tujerodnih vrst organizmov. Hitro se je spreminjala tehnologija pridelave na njivah, travnikih, spravila lesa v gozdu in skrbi za gozd, kar je vplivalo na hitre spremembe habitatov in na upad številnih vrst, vključno z žuželkami. Strokovnjaki pri nas zgolj ocenjujemo, da je številčnost žuželk v zadnjih 50 letih pri nas upadla za vsaj polovico; znanstveniki poročajo, da gre v Avstriji za dvotretjinski, v delih Nemčije pa celo do 80-odstoten upad. Tako so mnoge nekdanje pogoste vrste postale redke, druge, ki jim dvig temperature godi, pa širijo areal razširjenosti. A slednjih je razmeroma malo. Med njimi je na primer tudi navadna bogomolka, ki jo vsi dobro poznamo. Prav da bi javnost spomnili na ta drobna bitja in na upadanje njihove številčnosti, smo pripravili veliko razstavo žuželk, na kateri smo želeli prikazati njihovo raznolikost in številne po obliki in vzorcih krasne osebkke, ki so danes močno ogroženi. ✨